

02

FOKUSRAPPORT

Från Norrbotten till Skåne

– ANDT-användning bland skolungdomar i länen 1978–2018

Ulf Guttormsson

CAN:S FOKUSSERIE

Syftet med serien är att publicera kortare och mer fokuserade analyser relaterade till olika aspekter av droganvändning. Fördjupningarna är i regel baserade på material som samlats in av CAN.

FOKUSRAPPORT 02

Utgivningsår: November 2018, Stockholm

Utgivare: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN

Formgivning: Jimmie Hjärtström, CAN

ISBN: 978-91-7278-288-4

URN:NBN:se:can-2018-9

Från Norrbotten till Skåne

– ANDT-användning bland skolungdomar i länen 1978–2018

Ulf Guttormsson

Inledning

Detta är den andra rapporten i CAN:s nya fokuserie. Syftet med serien är att publicera kortare och mer fokuserade analyser relaterade till olika aspekter av droganvändning. Fördjupningarna är i regel tänkta att baseras på material som samlats in av CAN, i detta fall undersökningarna om skolelevers erfarenheter av olika droger, vilka pågått alltsedan 1970-talets början.

Syftet med denna fokusrapport är att visa hur ungdomars användning av alkohol, narkotika och tobak (ANT) varierar mellan Sveriges län och hur denna utvecklats över tid. Dels görs en mera detaljerad genomgång av resultaten från 2017–18, dels redovisas utvecklingen under de senaste 40 åren.

Hur CAN:s årliga skolundersökningar genomförs beskrivs närmare i *Skolelevers drogvanor 2017* (Thor, (2017)¹). I det avslutande avsnittet *Material och beräkningar* redogörs för hur materialet behandlats specifikt i denna rapport. Där förklaras också vissa begrepp, liksom sammansättningen av de substansindex som används i länsjämförelserna.

Sedan 2017 dras urvalet av klasser på ett sådant sätt att länsredovisningar kan göras om data från två år slås samman. Det nya urvalsförfarandet kommer att användas framöver och således kan

CAN publicera (näst intill) kompletta länsjämförelser vartannat år. Undantaget utgörs av Gotland. Länet ingår ändå i jämförelserna 2017–18 eftersom Region Gotland beställde en totalundersökning 2018, vilken CAN fått tillstånd att använda i denna rapport. Även för åren 2014 och 2016 har totalundersökningar från länet inkluderats i datamaterialet, vilket CAN vill passa på att tacka Region Gotland för.

Tabeller i texten är bokstavsnumrerade medan tabeller med siffrumrering återfinns i den avslutande tabellbilagan.

Denna fokusrapport har producerats med finansiering från CAN:s basanslag och flera medarbetare på CAN har varit delaktiga i granskning och utformning av innehållet. Vi vill passa på att tacka alla elever och skolpersonal som medverkat i datainsamlingar alltsedan 1970-talet.

¹Se Thor S (red) (2017). *Skolelevers drogvanor 2017. CAN rapport 170*. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Sammanfattning

Denna fokusrapport visar att skolungdomars användning av alkohol, narkotika och tobak (ANT) skiljer sig åt mellan Sveriges län. Perioden 2017–18 är de rapporterade ANT-erfarenheterna lägst i Jönköpings län och högst i Jämtland samt Gotland. I vissa län kan det finnas skillnader mellan eleverna i årskurs 9 och gymnasiet år 2 såtillvida att ena årskursen ligger högt på ANT-användning medan den andra ligger lågt, men i regel följer årskurserna inom respektive län samma ANT-mönster. För de ovan nämnda länen exempelvis var placeringarna mellan länen desamma för respektive årskurs.

Ibland talas om att narkotikaanvändning samvarierar positivt med befolkningstäthet, såväl inom en nation som mellan länder, inte minst på grund av att narkotikatillgängligheten oftare är högre i mera tätbefolkade områden. I båda årskurserna framkom ett positivt samband mellan narkotikaerfarenhet och länens befolkningstäthet, men bara i gymnasiet var detta mönster statistiskt säkerställt. Snusning å andra sidan visade sig vara signifikant vanligare i län med lägre folktäthet. Mellan total ANT-användningen och folktäthet framträdde dock inget tydligt samband.

För att få ett sammanfattande mått på användningen av alkohol, narkotika och tobak har ett substansindex skapats. Detta följer ANT-användningen i länen under en fyrtioårsperiod, mellan 1978 och 2018, för elever i årskurs 9 (gymnasieelever inkluderades i urvalet först från 2004).

Indexet visar att Jönköpings län konsekvent ligger under riksgenomsnittet mellan 1978–2018 med ett genomsnittligt indexvärde om 85 (där 100 utgör medel). Även i Västerbotten har ANT-användningen varit låg under större delen av perioden (87). I andra änden av detta index finner vi i Gotland och Jämtland (122 respektive 111). Även Blekinge och Skåne ligger över medel (109) men för Blekinges del måste det påpekas att niornas position förbättrats avsevärt 2017–18, då de låg bäst till av alla Sveriges län. Vad denna positiva utveckling beror på kan inte avgöras här och det återstår att se om den blir bestående.

Under den aktuella fyrtioårsperioden har narkotika- och sniffningserfarenheten i landet varit relativt oförändrad bland niorna medan användningen av alkohol och tobak har sjunkit. Nedgångar har inträffat i alla län. Detta har medfört att spridningen (enligt måttet standardavvikelsen) i ANT-användning mellan länen har minskat i absoluta tal, parallellt med att beteenden blivit allt mindre vanliga.

Samtidigt har länen under 2010-talet blivit mer olika varandra när man betraktar niornas utveckling i relativa tal (skillnader i procent, enligt måttet variationskoefficienten). Ingen större förändring har skett i de relativa länsskillnaderna vad gäller alkoholvanorna utan det är i synnerhet rökning, snusning och sniffning/boffning som blivit alltmer olika i länen. Alla län har således inte haft samma positiva utveckling för tobaks- och sniffningsvanorna under 2010-talet bland niorna. För några län handlar det dessutom om uppgångar, vilket alltså är tvärt emot rikstrenderna. Rökningen steg exempelvis 2017–18 jämfört med föregående period med över 1,5 procentenheter i två län och detsamma gällde också snusning respektive sniffning/boffning. Även gymnasieeleverna uppvisar nedgångar 2017–18, med visst undantag för snusning, för vilket länsskillnaderna dessutom ökat.

I ett framtida arbete skulle det ur ett preventionsperspektiv vara intressant att försöka identifiera grupper av län som utvecklats mera gynnsamt än andra och se om det går att hitta egenskaper som är typiska för dessa län, som i sin tur skulle kunna förstärkas i län där utvecklingen varit mindre gynnsam.

19%

av gymnasieeleverna har använt narkotika i Skåne jämfört med 11% i Norrbotten.

25%

av gymnasieeleverna snusar i Norrbotten jämfört med 13% i Skåne

Om resultaten

Redovisningen av substansanvändning i Sveriges län är uppdelad i tre delar:

1. Länens nuläge (2017–18).
2. En jämförelse med närmast möjliga föregående period (2012–16)
3. En översikt av länens utveckling under 40 år (1978–2018)

Datatillgången medför att det förekommer variationer i tidsperiodernas längd, liksom vilka indikatorer som ingår över tid. I avsnittet *Material och beräkningar* förklaras vilka år det finns tillgång till data och varför perioderna består av olika många år. Av tabell 1 framgår antalet medverkande elever under olika perioder. Totalt ingår svar från närmare 220 000 elever i underlaget.

I avsnittet *Material och beräkningar*, liksom tabell 2, ges en bild över vilka indikatorer som använts under de olika perioderna. Av tabellen framgår även om indikatorerna ingår i Folkhälsomyndighetens ANDT-uppföljning.

Nuläge 2017–18

I detta avsnitt ges en nulägesbild av ANDT-användningen i länen 2017–18. Tio olika indikatorer på substansanvändning redovisas i tabell 3 (årskurs 9) och tabell 4 (gymnasiets år 2). Indikatorerna fördelar sig på: Alkohol (4 stycken), Tobak (3 stycken) respektive Narkotika, Sniffning/boffning och Anabola androgena steroider (1 vardera). Sju av dessa tio indikatorer ingår även i Folkhälsomyndighetens ANDT-uppföljning. För varje indikator har en sortering gjorts i låg- mellan- och högprevalensresultat, med sju län i varje grupp. Grupperna har givits färgerna grön, gul respektive orange där den sistnämnda färgmarkeringen indikerar att länet hör till tredjedelen med högst värden medan grönt visar tredjedelen med lägst värden och gulmarkering innebär ett mellanläge.

Av tabell 3 framgår att i årskurs 9 svarade exempelvis 2,9 % av eleverna i Jönköping att de berusat sig före 14 års ålder, att detta värde ligger under såväl länsmedelvärdet (4,6 %) som riksgenomsnittet (4,4 %) samt att Jönköping hörde till den

tredjedel av länen med lägst värden på detta mått (grön markering). Eftersom det totalt sett är förhållandevis ovanligt med tidig berusningsdebut följer naturligt att resultatvariationen mellan länen blir låg. Standardavvikelsen för denna indikator var 0,8 enligt tabellens nedersta rad.

I syfte att enklare och mera översiktligt kunna jämföra drogvanorna mellan de olika länen redovisas ett sammansatt mått kallat "Substansindex"² (kolumnen längst till höger), vilket skapats av de enskilda indikatorerna. Om ett län erhåller värde 100 på Substansindex innebär det att länet sammantaget är ett typiskt genomsnittslän när det kommer till skolungdomars ANT-användning. Ett värde över 100 innebär att länets ungdomar rapporterar mer omfattande erfarenheter av olika substanser och ett värde under 100 innebär att det motsatta gäller.

I tabell A redovisas värdena på Substansindex i årskurs 9 och gymnasiet år 2 för perioden 2017–18, sorterat efter niornas resultat. Blekinge, Jönköping och Östergötland är de tre län i årskurs 9 med lägst värden på indexet (runt 83). Desto högre värden kan noteras för Gotland (125) och Jämtland (140). Av tabell 3 framgår tydligt att de sistnämnda länen nästan genomgående ligger högt på alla de enskilda indikatorerna. I gymnasiet år 2 var det Jönköping och Örebro som hade lägst indexvärden (runt 76) medan Gotland, Skåne och Värmland återfinns i andra änden av skalan med omkring 124 i indexvärde (se även tabell 4).

Det finns en positiv och signifikant samvariation (Pearson, $r_{xy}=0,46^*$, se *Material och beräkningar*) mellan de båda årskursernas substansindex. Det existerar alltså ett samband mellan de yngre och äldre eleverna inom länen beträffande ANT-användning. Som värdet visar är sambandet emellertid inte absolut: Exempelvis hör Kalmar och Södermanland till högprevalensgruppen i nian men till lågprevalensgruppen i gymnasiet, samtidigt som det omvända gäller för Halland. Det kan alltså förekomma inbördes skillnader i substansindex mellan årskurserna i de olika länen, även om länen grupptillhörighet är den-samma för båda årskurserna i mer än hälften av fallen. Skillnaderna kan eventuellt förklaras av att sub-

Tabell A. Substansindex³⁾ i årskurs 9 och gymnasiet år 2. Länen är sorterade efter niornas värden. 2017–18.

	Årskurs 9	Gymnasiet år 2
Jönköping	82	75
Östergötland	83	87
Blekinge	83	97
Västerbotten	85	102
Uppsala	87	86
Västmanland	88	89
Halland	92	108
Västra Götaland	94	101
Värmland	98	127
Stockholm	99	102
Kronoberg	99	113
Örebro	99	77
Norrbottn	100	101
Gävleborg	102	94
Kalmar	104	93
Skåne	104	121
Södermanland	108	86
Västernorrland	113	105
Dalarna	116	103
Gotland	125	121
Jämtland	140	111

a) Byggt på 9 indikatorer.

stansanvändningen är på väg att öka i förekomst bland yngre (exempelvis i Södermanland) eller att mera omfattande ANT-vanor etableras först i senare åldrar i vissa län (exempelvis i Halland).

Ibland talas om att narkotikaanvändning samvarierar positivt med befolkningstäthet, såväl inom en nation som mellan olika länder, inte minst på grund av att narkotikatillgängligheten oftare är högre i mera tätbefolkade områden. I båda årskurserna framkommer ett positivt samband mellan narkotikaerfarenhet och länenas befolkningstäthet, men bara i gymnasiet var det signifikant ($r_{xy}=0,56^{**}$). Snusning å andra sidan visade sig vara vanligare i län med lägre folktäthet ($r_{xy}=-0,53^*$ resp. $-0,48^*$). Mellan folktäthet och total ANT-användning, dvs. substansindex, framträdde dock inga samband. Kanske skulle sådana hittas om motsvarande analys gjordes på kommunal nivå, men på regional nivå står de i vart fall inte att finna, och delvis tas de alltså ut av de inbördes olika variationerna i exempelvis snus- och narkotikaanvändning.

²Hur substansindexet är konstruerat framgår av avsnittet *Material och beräkningar* men det kan påpekas redan här att AAS-erfarenhet har exkluderats från indexet pga. små tal och därmed osäkra och kraftigt fluktuerande resultat med orimligt stor inverkan på indexvärdena.

Förändringar 2012–16 till 2017–18

Den närmast föregående (och enda) period som tillåter jämförelse av det nyss presenterade substansindexet är åren 2012–16. Då har tillräckligt många elever per län och årskurs fått besvara samma frågor som användes 2017–18. I tabell B jämförs periodernas resultat. Dessutom introduceras också ett årskursgenomsnitt av substansindex. Länen är sorterade efter detta genomsnitt för perioden 2017–18.

Av tabellen framgår att Jönköping hade det lägsta genomsnittliga indexvärdet för 2017–18 (78). Även perioden 2012–16 hade Jönköping ett lågt värde (84). Klart över länsmedelvärdet (100) under båda perioderna ligger å andra sidan Jämtland, med ett genomsnittligt indexvärde om 125 respektive 122.

Cirka hälften av länen har samma grupptillhörighet (låg, mellan eller hög) på det genomsnittliga substansindexet under båda perioderna. Detta visas också av att korrelationen är hög ($r_{xy}=0,69^{**}$) perioderna emellan. Jönköping, Uppsala, Örebro och Östergötland är exempel på län med relativt låga värden under båda perioderna medan Gotland, Jämtland, Skåne och Västernorrland konsekvent hör till tredjedelen med högre substansindexgenomsnitt.

Endast ett län i tabellen har rört sig mellan ytterlighetsgrupperna för substansindexgenomsnittet och det är Blekinge som gått från den högsta till den lägsta tredjedelen mellan perioderna (från genomsnittligt indexvärde 110 till 90). Förändringen beror främst på en förbättring bland elev-

Tabell B. Substansindex^{a)} i årskurs 9 och gymnasiets år 2. 2012–16 och 2017–18. Länen är sorterade efter genomsnittligt substansindex 2017–18.

	2012–16			2017–18		
	Årskurs 9	Gymnasiets år 2	Genomsnitt (Åk9 och Gy2)	Årskurs 9	Gymnasiets år 2	Genomsnitt (Åk9 och Gy2)
Jönköping	86	82	84	82	75	78
Östergötland	108	86	97	83	87	85
Uppsala	91	102	97	87	86	86
Örebro	89	66	78	99	77	88
Västmanland	100	96	98	88	89	89
Blekinge	119	102	110	83	97	90
Västerbotten	104	91	97	85	102	94
Södermanland	89	92	91	108	86	97
Västra Götaland	98	97	97	94	101	97
Gävleborg	102	96	99	102	94	98
Kalmar	95	114	104	104	93	98
Halland	96	99	97	92	108	100
Stockholm	107	110	109	99	102	100
Norrbottnen	93	87	90	100	101	100
Kronoberg	96	102	99	99	113	106
Västernorrland	106	108	107	113	105	109
Dalarna	93	103	98	116	103	110
Värmland	89	116	103	98	127	112
Skåne	114	110	112	104	121	113
Gotland	108	111	109	125	121	123
Jämtland	116	129	122	140	111	125
Min	86	66	78	82	75	78
Max	119	129	122	140	127	125
SDs	9,7	13,6	10,0	14,7	14,0	12,3

a) Byggt på 9 indikatorer.

erna i årskurs 9 (från 119 till 83). Även Uppsala, Västmanland och Östergötland uppvisar tydligt sänkta genomsnittliga indexvärden (10 enheter eller mer) och hör alla till tredjedelen med lägst värden 2017–18.

Gotland, Dalarna, Norrbotten, Värmland och Örebro å andra sidan hör till de län där indexvärdet stigit med 10 enheter eller mer mellan perioderna. I Örebros fall handlar det dock om en ökning från en låg nivå och det genomsnittliga indexvärdet var endast 88 perioden 2017–18, uppgången till trots.

Det bör påminnas om att indexvärdena inte kan användas för att följa hur omfattningen av substansanvändningen utvecklats över tid i länen: Indexet relaterar endast till läget för respektive tidsperiod och visar länets placering i förhållande till andra län under en viss period. Indexet visar således inte i vilken omfattning användningen förändrats mellan perioderna. Ett län kan alltså ha ett högre värde på substansindex 2017–18 samtidigt som substansanvändningen sjunkit jämfört med 2012–16.

Ökningar av indexvärdena måste alltså inte innebära att situationen försämrats i absoluta tal, endast att länets position gentemot övriga län har försämrats. I tabellerna 5 (åk 9) och 6 (gy 2) framgår att för samtliga substansindikatorer, utom narkotikaerfarenhet (åk 9) och snusning (gy år 2), har läns-genomsnittet sjunkit 2017–18. Vidare har det i samtliga län skett nedgångar för åtminstone 6 av de 10 substansbruksmåtten, med undantag för Dalarna och Jämtland (årskurs 9) samt Västerbotten (gymnasiets år 2). Dessa tre län har alltså haft en mindre gynnsam utveckling jämfört med övriga.

Av nedersta raden i tabellerna 5–6 framgår att spridningen i absoluta tal (standardavvikelsen, se *Material och beräkningar*) för indikatorerna i regel har minskat eller förblivit relativt oförändrad jämfört med 2012–16, även om spridningen för exempelvis rökning i nian och för snusning i gymnasiet tydligt ökat. Samtidigt som substansanvändningen totalt sett blir allt mindre vanlig bland skolungdomar så tenderar alltså resultat skillnaderna att minska länen emellan. Detta är rimligt

eftersom resultaten ges mindre utrymme att variera när användningen blir allt ovanligare.

Å andra sidan har spridningen mellan länen ökat i relativa tal (i procent) mellan 2012–16 och 2017–18. Detta framgår när standardavvikelsen av substansindex jämförs (tabell B). Denna jämförelse utgår inte från de absoluta resultatvärdena utan från relativa tal, i och med att substansindex är ett relativt mått då det är satt i relation till indikatorernas medelvärden. Standardavvikelsen av substansindex fungerar därmed som en variationskoefficient (se *Material och beräkningar*).

Spridningen (i procent) för det genomsnittliga substansindexet har enligt tabell B ökat från 10,0 till 12,3 mellan 2012–16 och 2017–18. Det är till största delen eleverna i årskurs 9 som bidragit till ökningen. Samtidigt som länsresultaten på det stora hela rör sig tillsammans ned mot lägre nivåer av substansanvändning så ökar således ändå den relativa skillnaden länen emellan. Nedgångar har alltså inträffat i flertalet län, för flertalet av indikatorerna, och på så sätt har resultaten närmast sig varandra i absoluta tal. Samtidigt har inte alla län minskat lika mycket utan relativt sett har ANT-erfarenheterna blivit något mer olika länen emellan. Hur den absoluta och relativa spridningen förändrats över en längre tidsperiod tas upp i nästa avsnitt.

Utvecklingen 1978–2018

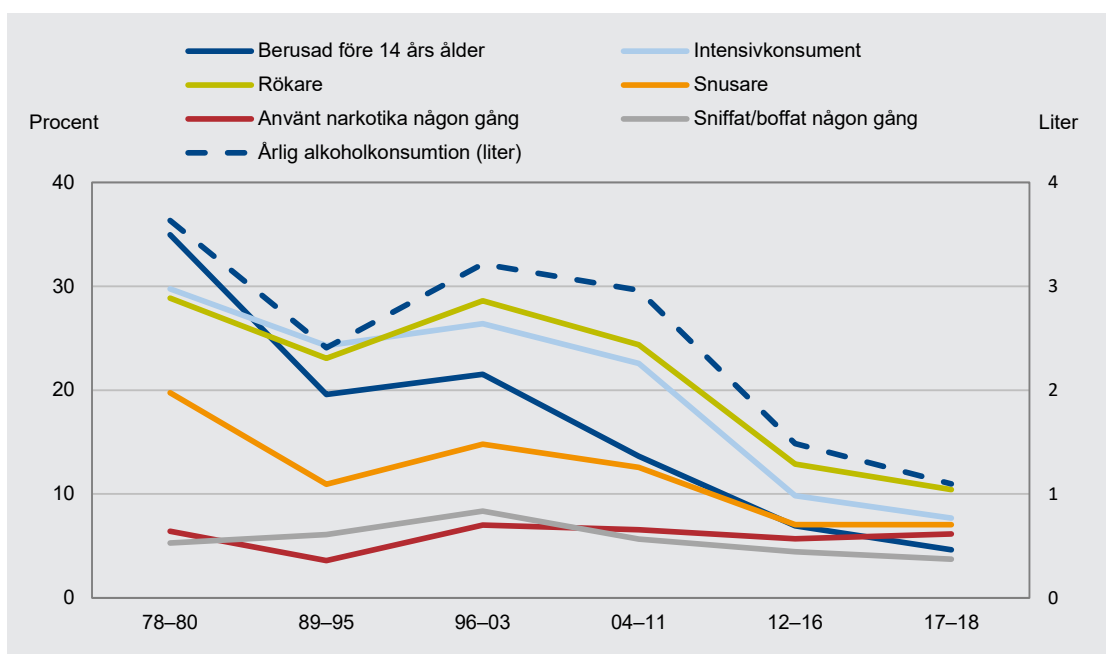
I detta avslutande avsnitt presenteras utvecklingen i länen mellan 1978 och 2018 med ett delvis anorlunda substansindex jämfört med det som använts tidigare. Tillgången till data under perioden medför: 1) att sex (olika långa) perioder kan jämföras över tid, 2) att vissa år under perioden saknas och 3) att endast elever i årskurs 9 kan analyseras (gymnasier ingår i urvalet först fr.o.m. 2004). Till skillnad mot det substansindex som presenterats tidigare innehåller detta, på grund av förändringar i frågeformuläret, endast 7 olika indikatorer: Alkohol (3 st.), Tobak (2 st.) och Narkotika respektive Sniffning/boffning (1 indikator vardera) (se även tabell 2). För att hålla indexen åtskilda kallas detta ”*Substansindex 78–18*”³.

³Resultatöverensstämelsen 2012–2018 med det tidigare presenterade substansindexet är dock i princip fullständig, trots att två indikatorer saknas.

Inledningsvis är det intressant att få en bild av hur de enskilda indikatorerna som ingår i indexet har utvecklats över tid, inte minst eftersom att det är en lång period som ska tolkas och mycket kan ha hänt under dessa 40 år. Det kan konstateras att samtliga tre alkoholmätt uppvisar en kraftig och mer eller mindre successiv nedgång under perioden (figur 1 och tabell 7). Exempelvis har länsmedelvärdet för andelen som berusat sig före 14 års ålder sjunkit från 35 till 5 %. Även tobaksanvändningen har minskat, medan sniffning och i synnerhet narkotikaerfarenhet legat mera oförändrad (omkring 6 % vardera).

I tabell 8 redovisas hur spridningen av länsresultaten utvecklats över tid för de 7 indikatorerna. Det framgår exempelvis att standardavvikelsen (dvs. resultatspridningen i absoluta tal) för tidig berusningsdebut har minskat mer eller mindre successivt, från 4,3 till 0,8. Med andra ord har länens resultat gällande hur stor andel av skolungdomarna som berusningsdebuterat tidigt blivit mera lika varandra. Även för de övriga indikatorerna, undantaget sniffning, är spridningen mindre vid periodens slut jämfört med dess början.

Hur Substansindex 78–18 utvecklats över tid för länen redovisas i tabell C, där de sorterats efter indexgenomsnittet för samtliga sex tidsperioder. Det framgår att Jönköpings och Västerbottens medelvärden är allra lägst och ligger runt 86 i genomsnitt. Endast vid ett tillfälle överstiger dessa län 100 (Västerbotten med 108 perioden 2012–16). I tabellens nedre del, det vill säga med högst värden på Substansindex 78–18 återfinns Jämtland och Gotland (111 respektive 122). Endast vid en mät-punkt understiger något av dessa län 100 (Jämtland 1996–03 med 96). Droganvändning bland 16-åriga skolungdomar har således konsekvent varit mindre vanlig, jämfört med övriga svenska län, bland elever från Jönköpings län och desto mer förekommande bland elever från Gotland.

Figur 1. Substansanvändning enligt 7 indikatorer. Andelar (%) förutom årlig alkoholkonsumtion (liter). Årskurs 9. Länsgenomsnitt. 1978–80 till 2017–18.

Tabell C. Substansindex^{a)} 78-18 i årskurs 9, perioderna 1978–80 till 2017–18.

	78-80	89-95	96-03	04-11	12-16	17-18	Alla år
Jönköping	84	93	83	80	87	81	85
Västerbotten	85	72	82	92	108	84	87
Örebro	93	86	91	92	90	100	92
Norrbottn	102	77	90	98	92	102	93
Uppsala	83	108	96	103	90	84	94
Kronoberg	96	90	105	97	92	97	96
Östergötland	99	102	94	97	110	81	97
Västmanland	106	99	95	99	101	89	98
Västra Götaland	98	100	101	98	99	94	98
Gävleborg	98	105	89	95	106	103	99
Västernorrland	93	90	85	103	108	117	99
Dalarna	100	92	100	92	94	120	100
Halland	82	111	115	104	94	93	100
Kalmar	113	95	105	97	92	105	101
Södermanland	108	103	99	107	87	110	102
Värmland	109	113	111	101	84	99	103
Stockholm	105	108	103	105	107	97	104
Skåne	103	117	107	108	114	102	109
Blekinge	113	106	128	112	119	78	109
Jämtland	105	102	96	103	117	141	111
Gotland	125	132	126	114	108	125	122
Min	82	72	82	80	84	78	85
Max	125	132	128	114	119	141	122
SDs	11,0	13,6	12,5	7,7	10,8	15,9	8,3
SDs Index 78-80=100	100	124	114	70	98	145	-

Några län i tabellen har rört sig mellan ytterlighetsgrupperna. Exempelvis är Blekinges värden klart under medel 2017–18, till skillnad från tidigare perioder. Det kan vidare konstateras att sådana rörelser hänt tidigare i andra län utan att bli bestående (t.ex. Västerbotten 2012–16). Om sådana förändringar över tid beror på tillfälliga regionala förhållanden eller om det kan kopplas till temporära brister i datat är dessvärre svårt att avgöra och för att göra en sådan bedömning krävs närmare kännedom om de regionala förhållandena. Sammantaget visar dock tabellen att det råder en relativt god konsistens i länens placering över tid.

Spridningen av länsresultaten i absoluta tal framgick av tabell 8. I tabell 9 redovisas hur spridningen mellan länsresultaten utvecklats i relativa termer, med hjälp av variationskoefficienter. Dessa beräknas genom att standardavvikelsen för en indikator sätts i relation till dess medelvärde (se *Material och beräkningar*). På så vis kan utveck-

lingen för de olika indikatorerna sättas i relation till varandra utan att det gör något att enheterna och resultatnivåerna för de olika indikatorerna skiljer sig.

För de tre alkoholmått (berusad före 14 års ålder, intensivkonsumtion och årskonsumtion) har spridningen mellan länen varit tämligen oförändrad i relativa tal, om man bortser från perioden 1978–80 då alkoholanvändningen var allra vanligast och den relativa spridningen desto mindre. För tobaksindikatorerna gäller att de relativa skillnaderna ökat mellan länen, främst efter perioden 2004–11. Som tidigare framgick har tobakskonsumtionen i riket totalt sett sjunkit, inte minst under 2000-talet. Sammantaget innebär detta att inte alla län haft samma positiva utveckling för tobaksvanorna under de två senaste mätperioderna. För narkotika har den relativa spridningen minskat under fyrtioårsperioden även om en viss återgång har skett sedan 2012–16. Jämfört med

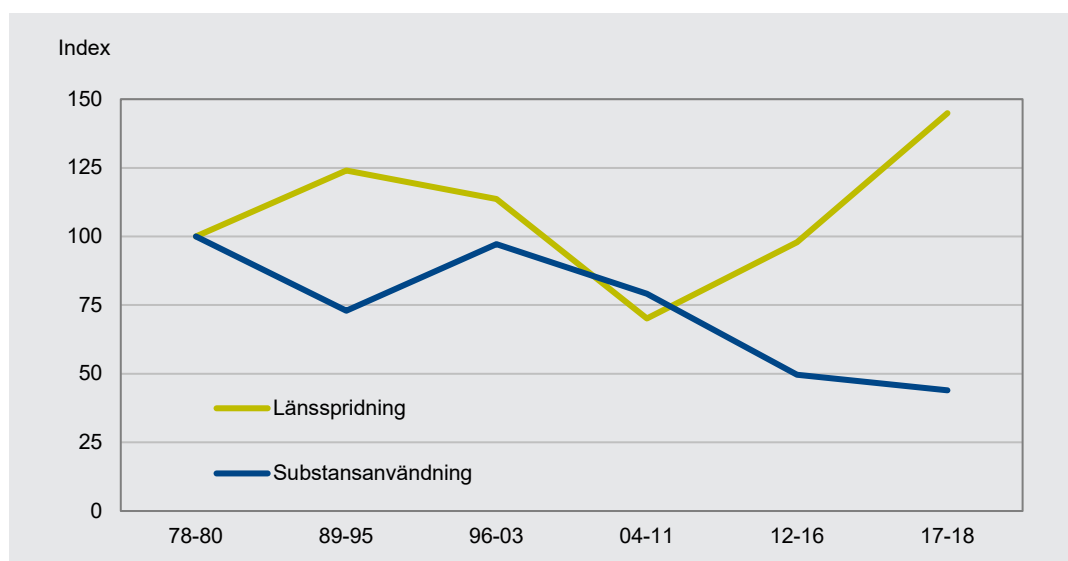
alkoholvanorna är den relativa spridningen för snusning och sniffning/boffning klart större medan rökning och narkotikaerfarenhet intar ett mellanläge.

En sammanfattande illustration av länens resultatsspridning över tid ges av standardavvikelsen för substansindex 78–18 i tabell C (detta mått fungerar alltså som en variationskoefficient, dvs. är ett relativt mått). Måttet visar hur spridningen i ANT-användning förändrats mellan länen i relativa tal under perioden 1978–80 till 2017–18. Ett sjunkande värde illustrerar att substansanvändningen totalt sett blivit mera likartad mellan länen och ett ökande värde att användningsmönstren blivit mera olika. I figur 2 jämförs denna relativa spridning i substansanvändning (enligt tabell C) med utvecklingen av substansanvändningen för elever i årskurs 9. Båda måtten har indexerats med startperioden 1978–80 satt till 100 för att möjliggöra jämförelser (värden i tabellerna C samt 7).

Den blå linjen visar att förekomsten av de beteenden som substansindex 78–18 fångar, i grova drag har halverats under perioden. Den gröna linjen å andra sidan illustrerar hur den relativa spridning-

en mellan länen har utvecklats över tid. Av denna framgår att skillnaderna i länens substansanvändning var som störst perioden 2017–18 och som lägst perioden 2004–11. När användningen är minst är alltså den relativa spridningen mellan länen störst. I fyra fall av fem ökar spridningen när konsumtionen sjunker, men mönstret är inte fullständigt: Mellan 96–03 och 04–11 sjönk såväl länsspridningen som substansanvändningen. Varför denna period avviker från mönstret kan inte fastslås här. Det kan bara konstateras att då sjönk användningen samtidigt som länen blev allt likare varandra. Det bestående övergripande intrycket är dock att samtidigt som droganvändningen överlag blivit mera återhållsam bland elever i årskurs 9 har länen relativt sett blivit mera olika varandra, och detta gäller inte minst de två senaste perioderna.

I ett framtida arbete skulle det ur ett preventionsperspektiv vara intressant att försöka identifiera grupper av län som utvecklats mera gynnsamt än andra och se om det går att hitta egenskaper som är typiska för dessa län, som dessutom är möjliga att förstärka i andra län där utvecklingen varit mindre gynnsam.

Figur 2. Spridningen mellan länen i ANT-användning (standardavvikelsen för substansindex 78–18 och substansanvändningen). Årskurs 9. Perioderna 1978–80 till 2017–18. Index 78-80= 100.

Material och beräkningar

Materialtillgång

Underlaget i denna länsjämförelse utgörs av CAN:s riksrepresentativa gruppenkätundersökningar om skolevers erfarenheter av olika substanser som alkohol, narkotika och tobak. Enkäterna är pappersbaserade och besvaras av eleverna i slumpmässigt utvalda klasser. Trots att vissa metodförändringar genomförts under perioden bedöms resultaten ändå vara jämförbara över tid (för detaljer se Thor, red, 2017).

Sedan millennieskiftet finns uppgifter om storleken på bortfallet till följd av utvalda men icke medverkande skolor i årskurs 9. Under 00-talet var det i genomsnitt 12 % av klasserna som inte medverkade och efterföljande period har genomsnittet legat på 17 %. Klassbortfallet är således relativt begränsat och analyser har visat att sammansättningen av detta är slumpmässig (sett till regiontyp, skolstorlek, huvudman, etc) och torde därför ha mindre betydelse för resultaten, i synnerhet för jämförelser mellan regioner. Andelen frånvarande elever har i genomsnitt uppgått till ca 14 % sedan 1978 och den vanligaste frånvaroorsaken är sjukdom. Eftersom inga större variationer skett i elevfrånvaron bedöms inte detta ha någon betydelse för trenderna över tid eller för länsjämförelserna. I gymnasiet är klass- och elevbortfallet något högre men inte heller i denna årskurs har några betydande förändringar skett som förstör jämförbarheten mellan år och regioner.

Skolundersökningarna har genomförts sedan 1971 men för flera år saknas tillgång till rådata. Utöver detta saknas dessutom i vissa fall information om länsstillhörighet i det befintliga rådatat. Detta gör att samtliga år inte ingår i länsjämförelsen. Vidare är urvalen, med undantag för åren 1978–1980, inte ursprungligen dragna för att medge årsvisa länsredovisningar. Antalet årligen medverkande elever från mindre befolkade län är helt enkelt för litet. Följande perioder har med utgångspunkt i datamaterialen utkristalerats som användbara för att redovisa historiska länsvisa förändringar i Sveriges samtliga län (se även tabell 1).

1978–1980: Åk 9 (totalt 29 810 elever)
 1989–1995: Åk 9 (totalt 40 686 elever)
 1996–2003 (länsdata saknas 2000): Åk 9 (totalt 38 281 elever)
 2004–2011: Åk 9 (totalt 40 335 elever)
 2012–2016: Åk 9 (totalt 25 384 elever, inklusive Gotland 2014 och 2016) Gy2 (totalt 20 115 elever)
 2017–2018: Åk 9 (totalt 11 796 elever) Gy2 (totalt 9 900 elever) (inklusive Gotland 2018)

Som framgår ovan har CAN:s riksurval kompletterats med data från uppdragsundersökningarna som beställts av Region Gotland 2014 (åk 9), 2016 (åk 9) och 2018 (åk 9 samt gy 2), detta för att ge tillräckliga underlag för analyserna i Sveriges befolkningsmässigt minsta län. Dessvärre deltog endast sammanlagt 93 gotländska gymnasieelever perioden 2012–16 i ordinarie riksundersökning. Trots detta låga antal har det beslutats att låta Gotlands gymnasieelever ingå i jämförelsen för denna period i och med att resultaten för perioden är likartade som för 2017–18, vilket de även är i årskurs 9. Inget annat län har färre än 200 elever under någon period.

Frågor och beräkningar:

Substansindex: För att kunna redovisa ett sammansatt mått på förekomst av substansanvändning i länen har ett substansindex konstruerats. Indexet baseras på 9 indikatorers procentuella avvikelser från länsmedelvärdet. Om exempelvis 3,5 % av eleverna i Blekinge berusat sig före 14 års ålder och länsmedlet är 4,6 % får Blekinge värde 76 på berusningsfrågan (dvs. $3,5/4,6 \cdot 100$). Sådana beräkningar görs för alla 9 indikatorerna och substansindex utgörs av medelvärdet av dessa beräkningar.

Om ett län erhåller värde 100 på Substansindex innebär det att länet sammantaget är ett typiskt genomsnittslän när det kommer till skolungdomars substansanvändning. Ett värde över 100 innebär att länets ungdomar rapporterar mer omfattande erfarenheter av olika substanser och ett värde under 100 innebär att det motsatta förhållandet gäller.

Följande indikatorer har använts i substansindex:

- 1) Berusad före 14 års ålder
- 2) Alkoholkonsument
- 3) Intensivkonsument
- 4) Årlig alkoholkonsumtion (liter 100 %)
- 5) Använt tobak före 14 års ålder
- 6) Rökare
- 7) Snusare
- 8) Använt narkotika någon gång
- 9) Sniffat/boffat någon gång

Initialt användes även erfarenhet av anabola androgena steroider (AAS) i substansindex men substansen har utslutits. Detta eftersom AAS-erfarenheter är sällsynta samtidigt som även små (och sannolikt slumpmässiga) variationer resulterar i stora procentuella avvikelser från medelvärdet och därmed gav AAS-indikatorn en orimligt stor påverkan på substansindex.

Sedan 1978 har vissa smärre justeringar av frågorna gjorts. Förändringarna är dock små och bedöms inte ha någon betydelse i detta sammanhang. Dock genomfördes år 2012 en mera genomgripande förändring av frågeformuläret varför färre frågor kan användas perioden 1978–2018 jämfört med perioden 2012–2018. I tabell 2 ges en tydligare bild över vilka indikatorer som ingår under vilka perioder, hur de definierats, samt vilka som också ingår i Folkhälsomyndighetens ANDT-uppföljning.

Substansindex 78–18 (perioden 1978–2018): Eftersom något färre frågor kan jämföras över perioden 1978–2018 behövs således ett alternativt index för jämförelser under denna fyrtioårsperiod. Detta kallas Substansindex 78–18 och innehåller 7 indikatorer: 1) Berusad före 14 års ålder, 2) Intensivkonsument, 3) Årlig alkoholkonsumtion (liter 100%), 4) Rökare, 5) Snusare, 6) Använt narkotika någon gång och 7) Sniffat/boffat någon gång. Att färre frågor ingår i Substansindex 78–18 gör att resultaten kan skilja sig något för länen i jämförelse med ordinarie substansindex.

Procentandelar och medelvärden: För varje tidsperiod är resultaten baserade på sammanslagna år, inte på medelvärden av årsmedelvärdena

således. För att undvika att eventuella perioddefekter påverkar resultaten förutsätter detta att i grova drag lika stora andelar elever deltar från de olika åren som slagits samman. Så är fallet utom i viss mån för Gotland under perioden 2012–2016 där tyngdpunkten ligger på 2014 och 2016. Detta bedöms som en så pass marginell snedfördelning att jämförelser ändå kan göras med övriga län.

Länsmedelvärden: Det bör observeras att länsmedelvärdena som används i substansindexberäkningarna inte utgörs av de vanliga riksmedelvärdena utan av medelvärdet av länens resultat, det vill säga att i länsmedelsberäkningen bidrar alla län med samma tyngd. Samtidigt skiljer sig länsmedelvärdena sällan i någon avgörande omfattning från de befolkningsviktade riksresultaten. Detta framgår exempelvis om man jämför läns- och riksmedelvärdena i tabellerna 3–6.

Pearsons produktmomentkorrelationskoefficient: När jämförelser av länens placeringar görs används produktmomentkorrelationskoefficienten. Denna kan anta ett värde mellan 1 och -1, där 0 anger inget samband, 1 anger maximalt positivt samband och -1 anger maximalt negativt samband. Koefficienten säger ingenting om orsakssamband/kausaltitet.

Standardavvikelse: För att avgöra i vilken mån spridningen ökat eller minskat mellan länen används måttet standardavvikelse. Måttet visar i vilken grad ett antal enskilda värden skiljer sig från medelvärdet. Standardavvikelsen anger spridningen i absoluta tal.

Variationskoefficienten: I syfte att kunna göra jämförelser mellan indikatorer som har olika skalor används variationskoefficienten, vilket är en normaliserad standardavvikelse som uttrycker standardavvikelsen i procentandelar av medelvärdet. Variationskoefficienten gör alltså standardavvikelser på olika skalor jämförbara. Eftersom substansindexen redan satts i relation till medelvärdena kan standardavvikelsen av dessa likställas med variationskoefficienten.

Tabell 1. Antal medverkande elever per län. Årskurs 9 och gymnasiets år 2. 1978-80 till 2012-18.

	Årskurs 9								Gymnasiets år 2		
	78-80	89-95	96-03 ^{a)}	04-11	12-16	17-18	12-16	17-18			
Stockholm	1 333	6 621	6 336	7 775	4 101	1 518	3 667	1 519			
Uppsala	1 253	1 305	837	839	545	363	608	353			
Södermanland	1 305	1 283	682	773	428	276	419	317			
Östergötland	1 277	1 951	1 053	1 408	898	298	650	315			
Jönköping	1 289	1 524	1 300	1 602	1 168	556	1 006	373			
Kronoberg	1 216	973	795	1 055	639	403	403	286			
Kalmar	1 262	1 209	1 062	1 477	752	378	568	300			
Gotland	834	307	485	332	927	522	93	380			
Blekinge	1 067	697	551	624	599	386	373	296			
Skåne	2 574	5 588	6 352	5 925	3 906	1 740	2 982	1 309			
Halland	1 302	1 330	1 115	1 605	946	360	843	421			
Västra Götaland	3 901	6 568	6 538	6 838	4 174	1 660	3 646	1 307			
Värmland	1 273	1 310	925	876	531	291	313	275			
Örebro	1 213	1 093	640	749	441	265	402	258			
Västmanland	1 228	1 143	586	741	338	222	380	241			
Dalarna	1 326	1 419	1 104	1 080	519	280	427	331			
Gävleborg	1 326	1 318	1 074	911	383	332	404	239			
Västernorrland	1 293	1 297	1 683	1 628	1 222	641	870	445			
Jämtland	1 017	793	1 178	917	716	317	586	222			
Västerbotten	1 338	1 463	1 817	1 529	1 026	502	700	320			
Norrbottn	1 183	1 494	2 168	1 651	1 125	486	775	393			
Riket ^{b)}	29 810	40 686	38 508	40 728	25 420	11 850	20 175	9 977			

a) Länsdata saknas för år 2000.

b) Totalen för riket innehåller även ett mindre antal elever där länsstillhörigheten är okänd.

Tabell 2. Indikatorer som används under olika perioder. 1978–2018.

	78-80	89-95	96-03	04-11	12-16	17-18	ANDT- uppföljning ^{g)}
Berusad före 14 års ålder	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	-
Alkoholkonsument ^{a)}	-	-	-	-	Ja	Ja	Ja
Intensivkonsument ^{b)}	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Årskonsumtion (liter ren alkohol) ^{c)}	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	-
Använt tobak före 14 års ålder	-	-	-	-	Ja	Ja	Ja
Rökare ^{d)}	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Snusare ^{e)}	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Använt narkotika någon gång	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Sniffat/boffat någon gång	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	-
Använt AAS ^{f)} någon gång	-	-	-	-	Ja	Ja	Ja

a) Druckit alkohol senaste 12 månaderna.

b) Druckit en alkoholmängd motsvarande minst en flaska vin vid ett och samma tillfälle under de senaste 30 dagarna.

c) Frekvens och kvantitet för enskilda drycker omräknat och summerat till en total årlig konsumtion uttryckt i liter ren alkohol.

d) Röker (1978–2011). Rökt senaste 12 månaderna och röker fortfarande (2012–2018).

e) Snusar (1978–2011). Snusat senaste 12 månaderna och snusar fortfarande (2012–2018).

f) Anabola androgena steroider.

g) Ingår som indikator i Folhäsomyndighetens ANDT-uppföljningsverktyg indikatorlabbet.

Tabell 3. Substansanvändning enligt 10 indikatorer fördelade på län. Andelar (%) förutom årlig alkoholkonsumtion (liter). Årskurs 9. 2017–2018 sammanslaget.

	Berusad före 14 års ålder	Alkohol- konsumt	Intensiv- konsumt	Årlig alkohol- konsumtion (liter/100%)	Använt tobak före 14 års ålder	Rökare	Snusare	Använt narkotika någon gång	Sniffat/ boffat någon gång	Använt AAS någon gång	Substans- index ^{a)}
Blekinge	3,5	41,5	6,7	1,1	11,4	11,0	4,4	5,3	1,2	0,3	83
Dalarna	5,9	35,6	6,9	1,4	14,0	10,3	8,2	7,0	6,0	0,7	116
Gotland	5,4	44,7	9,7	1,0	16,6	12,2	10,2	9,8	4,7	1,6	125
Gävleborg	5,4	35,0	9,0	1,1	12,9	9,9	9,6	3,6	3,6	0,6	102
Halland	5,1	42,0	8,8	1,2	8,8	11,0	3,9	5,3	2,7	1,7	92
Jämtland	6,3	44,4	8,7	1,5	19,7	17,9	11,7	9,2	4,1	2,5	140
Jönköping	2,9	32,6	6,2	0,9	10,8	9,9	6,2	4,7	2,7	0,2	82
Kalmar	4,2	41,8	7,8	1,3	11,4	10,9	6,3	6,8	4,4	1,2	104
Kronoberg	4,1	44,6	8,5	1,2	11,9	10,5	6,6	4,3	3,9	1,1	99
Norrboten	4,7	32,6	7,6	0,9	13,4	9,5	8,4	4,4	5,5	2,3	100
Skåne	5,0	46,6	8,9	1,3	12,7	11,7	4,3	7,8	2,7	1,0	104
Stockholm	4,2	40,9	7,6	0,9	12,6	11,6	3,9	8,7	3,8	0,6	99
Södermanland	5,0	40,6	8,8	1,0	12,1	13,6	7,6	6,1	4,6	1,0	108
Uppsala	3,6	39,9	6,3	1,0	11,3	8,8	5,2	6,1	2,7	0,3	87
Värmland	5,1	35,7	6,1	1,2	11,8	6,7	9,8	5,4	3,9	0,7	98
Västerbotten	4,3	32,7	5,2	0,7	11,4	8,4	6,3	5,0	3,9	0,9	85
Västernorrland	5,4	37,0	9,1	1,4	13,4	8,9	8,6	5,6	5,6	1,0	113
Västmanland	3,7	32,7	7,3	1,0	10,8	7,0	7,1	6,3	3,1	0,4	88
Västra Götaland	4,0	39,1	7,1	1,2	10,6	10,8	6,6	5,8	3,0	0,8	94
Örebro	4,6	35,6	7,8	1,0	12,0	10,0	8,6	5,1	4,1	0,4	99
Östergötland	4,8	32,6	7,1	0,7	11,7	8,1	4,6	6,7	1,9	0,9	83
Länsmedel^{b)}	4,6	38,5	7,7	1,1	12,4	10,4	7,0	6,1	3,7	1,0	-
Riket^{c)}	4,4	39,5	7,6	1,1	12,0	10,7	5,9	6,7	3,5	0,8	-
SDs^{d)}	0,8	4,7	1,2	0,2	2,3	2,4	2,2	1,6	1,2	0,6	14,7

a) AAS ingår ej i substansindex pga. av låga och alltför osäkra värden.

b) Medelvärdet av länens resultat där varje län bidrar lika mycket.

c) Rikresultat viktade med avseende på folkmängd. Inkluderar 54 elever utan känd regionstillhörighet.

d) Standardavvikelse.

Tabell 4. Substansanvändning enligt 10 indikatorer fördelade på län. Andelar (%) förutom årlig alkoholkonsumtion (liter). Gymnasiets år 2. 2017–2018, sammanslaget.

	Berusad före 14 års ålder	Alkohol- konsument	Intensiv- konsument	Årlig alkohol- konsumtion (liter 100%)	Använt tobak före 14 års ålder	Rökare	Snusare	Använt narkotika någon gång	Sniffat/ boffat någon gång	Använt AAS någon gång	Substans- index ^{a)}
Blekinge	5,3	70,6	24,6	2,8	9,3	21,2	13,7	12,6	4,2	1,3	97
Dalarna	5,1	69,7	25,4	2,9	9,1	23,5	21,9	17,4	3,1	0,3	103
Gotland	6,3	77,7	25,4	3,0	12,7	25,8	23,8	20,4	4,8	2,3	121
Gävleborg	5,9	74,1	22,2	2,6	13,4	23,5	18,4	10,1	1,7	0,4	94
Halland	6,6	80,0	29,2	3,6	11,1	27,3	16,1	13,4	2,7	0,3	108
Jämtland	7,0	68,4	24,9	3,0	18,6	21,8	22,2	13,7	2,7	1,3	111
Jönköping	3,6	72,1	20,0	2,2	9,1	21,6	11,7	11,7	0,8	0,6	75
Kalmar	5,1	75,7	21,9	2,5	10,0	21,6	15,4	12,3	3,3	0,0	93
Kronoberg	5,5	77,7	28,7	2,9	11,1	22,2	15,3	18,5	5,8	1,5	113
Norrbottn	5,5	70,1	20,5	2,5	16,3	23,9	24,7	11,2	2,0	0,2	101
Skåne	7,6	79,0	28,3	3,8	14,3	27,2	13,4	19,0	4,4	1,0	121
Stockholm	5,4	73,1	23,8	2,8	12,1	23,6	10,4	22,5	3,1	0,3	102
Södermanland	5,6	66,1	16,8	2,4	9,9	15,9	9,0	14,2	3,8	1,7	86
Uppsala	5,4	75,3	20,7	2,0	8,8	20,3	12,3	15,0	2,3	0,3	86
Värmland	8,0	78,9	29,1	3,4	14,5	27,5	21,9	15,4	5,2	0,0	127
Västerbotten	4,7	70,6	22,4	2,9	16,4	19,0	18,9	12,8	3,8	0,7	102
Västernorrland	5,9	68,8	22,9	2,7	13,9	20,5	19,9	12,5	4,5	0,4	105
Västmanland	5,0	69,8	25,3	2,9	12,5	16,7	14,0	9,6	2,5	0,0	89
Västra Götaland	6,0	72,2	23,7	3,0	12,1	24,8	13,9	15,3	2,9	0,8	101
Örebro	4,3	63,6	14,8	1,9	15,1	18,5	12,9	9,3	1,6	0,4	77
Östergötland	4,5	71,6	24,6	2,3	10,7	19,9	9,9	11,9	3,2	0,4	87
Länsmedel^{b)}	5,6	72,6	23,6	2,8	12,4	22,2	16,2	14,2	3,3	0,7	-
Riket^{c)}	5,8	73,2	24,0	2,9	12,3	23,2	14,0	16,3	3,2	0,6	-
SDs^{d)}	1,1	4,4	3,8	0,5	2,8	3,3	4,8	3,6	1,3	0,6	14,0

a) AAS ingår ej i substansindex pga. av låga och alltför osäkra värden.

b) Medelvärdet av länens resultat där varje län bidrar lika mycket.

c) Rikresultat viktade med avseende på folkmängd. Inkluderar 77 elever utan känd regionstillhörighet.

d) Standardavvikelse.

Tabell 5. Differenser mellan resultaten från 2017-18 och 2012-16. Rödmarkerade negativa siffror innebär nedgångar medan svarta tal innebär ökningar. Årskurs 9.

	Berusad före 14 års ålder	Alkohol- konsument	Intensiv- konsument	Årlig alkohol- konsumtion (liter 100%)	Använt tobak före 14 års ålder	Rökare	Snusare	Använt narkotika någon gång	Sniffat/ boffat någon gång	Använt AAS någon gång
Blekinge	-5,2	-12,9	-7,2	-0,6	-10,1	-4,5	-2,3	-1,7	-4,2	-0,9
Dalarna	-2,2	-9,1	-3,3	0,2	-0,9	0,2	1,4	2,0	1,9	-1,0
Gotland	-1,1	-4,2	-0,9	-0,7	-2,0	-2,8	0,1	3,3	1,5	0,8
Gävleborg	-2,7	-5,8	0,5	-0,8	-3,3	-2,1	1,1	-0,4	-2,0	-1,1
Halland	-1,2	-8,5	-2,4	-0,3	-7,4	-2,3	-1,8	0,2	-1,0	1,1
Jämtland	-2,7	-1,6	0,2	0,2	-3,4	1,6	-0,1	3,7	-1,5	2,0
Jönköping	-1,7	-6,7	-3,1	-0,6	-4,5	0,3	-1,0	-0,1	-0,8	-1,1
Kalmar	-2,6	-7,2	-2,6	-0,0	-7,2	-3,6	0,3	2,6	0,7	-0,5
Kronoberg	-2,4	-9,8	-1,8	-0,1	-6,6	-2,7	-0,2	-1,3	1,5	0,8
Norrbottnen	-2,4	-3,4	-0,4	-0,6	-7,6	-1,7	-0,5	1,2	1,3	1,2
Skåne	-3,8	-4,7	-3,9	-0,6	-8,6	-2,9	0,1	-0,7	-1,4	-0,2
Stockholm	-4,2	-4,0	-2,2	-0,6	-7,8	-2,9	-0,8	-0,0	-0,7	-0,6
Södermanland	-0,6	0,4	2,1	-0,4	-7,3	3,4	4,2	-0,5	-0,8	-1,8
Uppsala	-2,6	-5,8	-3,3	-0,2	-3,6	-4,3	-0,8	0,9	-1,0	-0,1
Värmland	-0,7	-11,2	-1,4	-0,1	-7,9	-4,7	0,3	2,1	1,1	-0,4
Västerbotten	-3,1	-5,0	-3,5	-1,0	-5,7	-3,8	-2,1	0,4	-2,7	-0,3
Västernorrland	-1,4	-5,3	-0,7	0,0	-5,2	-4,5	-0,1	-0,2	-0,5	0,0
Västmanland	-2,4	-9,3	-5,7	-0,6	-7,8	-4,1	-0,2	0,2	-0,5	0,1
Västra Götaland	-2,1	-5,6	-3,6	-0,4	-5,6	-2,5	1,0	-1,0	-0,9	-0,1
Örebro	-0,2	-0,8	1,6	-0,2	-4,6	-2,3	3,8	-1,4	-2,0	-1,5
Östergötland	-3,1	-14,8	-3,8	-0,9	-7,2	-5,7	-2,3	0,2	-3,2	-0,1
Länsmedel^{a)}	-2,3	-6,5	-2,2	-0,4	-5,9	-2,5	-0,0	0,5	-0,7	-0,2
Riket^{b)}	-2,8	-5,8	-2,6	-0,5	-6,6	-2,6	-0,1	-0,0	-0,9	-0,3
SDs diff mot 16-12	-0,4	-0,8	-0,8	0,0	-0,0	0,5	0,2	0,2	0,0	0,0

a) Medelvärdet av länens resultat där varje län bidrar lika mycket.

b) Resultat viktade med avseende på folkmängd. Inkluderar 54 elever utan känd regionstillhörighet.

Tabell 6. Differenser mellan resultaten från 2017-18 och 2012-16. Rödmarkerade negativa siffror innebär nedgångar medan svarta tal innebär ökningar. Gymnasiets år 2.

	Berusad före 14 års ålder	Alkohol- konsument	Intensiv- konsument	Årlig alkohol- konsumtion (liter 100%)	Använt tobak före 14 års ålder	Rökare	Snusare	Använt narkotika någon gång	Använt Sniffat/ boffat någon gång	Använt AAS någon gång
Blekinge	-3,2	-11,6	-7,4	-0,9	-6,6	-8,7	0,1	-2,7	-0,1	0,1
Dalarna	-4,9	-7,0	-1,8	-0,5	-8,0	-3,3	4,4	1,9	-1,5	-0,6
Gotland	-2,1	-5,0	4,1	-1,1	-8,5	-6,0	12,9	2,2	-2,7	0,1
Gävleborg	-3,4	0,6	-4,1	-0,6	-4,3	-0,9	4,3	1,1	-4,1	-0,2
Halland	-3,2	-0,5	-3,7	-0,6	-6,3	0,9	4,3	0,6	-0,7	-0,6
Jämtland	-4,2	-11,6	-5,5	-0,9	-6,0	-10,8	-3,2	-0,8	-5,4	0,6
Jönköping	-2,4	-2,0	-4,5	-0,8	-4,5	-0,7	-2,7	-0,7	-1,7	-0,1
Kalmar	-5,0	-7,9	-9,3	-1,5	-10,6	-13,7	-2,1	-1,8	-1,8	-0,9
Kronoberg	-4,2	-2,7	-3,0	-1,1	-8,7	-6,1	-2,8	5,6	3,3	1,0
Norrbottnen	-2,1	-0,4	-3,6	0,1	-2,1	0,2	8,5	0,3	-1,6	-0,5
Skåne	-3,5	2,6	-3,7	-0,6	-7,5	-1,7	2,7	-0,0	0,1	-0,0
Stockholm	-5,1	-4,1	-5,0	-0,9	-7,4	-5,4	0,0	-0,3	-2,5	-0,6
Södermanland	-3,8	-5,7	-6,6	-0,3	-7,3	-9,5	-2,7	-1,2	-0,6	1,0
Uppsala	-3,3	-4,7	-8,4	-0,9	-8,5	-9,4	-2,2	-2,6	-2,5	0,1
Värmland	-0,9	-3,8	-6,4	-1,4	-6,4	-6,0	0,5	0,9	1,1	-0,9
Västerbotten	-3,0	0,7	-1,8	0,1	1,6	-5,5	1,6	0,0	-0,7	0,5
Västernorrland	-3,4	-8,9	-3,9	-0,2	-6,9	-5,4	1,1	-4,5	-1,4	0,3
Västmanland	-4,6	-5,1	-0,1	0,0	-4,9	-13,9	-1,0	-5,0	-1,0	-1,1
Västra Götaland	-2,3	-4,5	-5,6	-0,2	-3,9	-0,6	0,6	-1,0	-1,3	0,4
Örebro	-2,2	-5,5	-2,6	-0,0	0,0	-1,0	4,4	0,6	-0,4	0,1
Östergötland	-1,7	-4,9	-2,0	-0,6	-2,7	-3,4	-2,4	-1,2	-0,8	-0,1
Länsmedel ^{a)}	-3,3	-4,4	-4,0	-0,6	-5,7	-5,3	1,3	-0,4	-1,3	-0,1
Riket ^{b)}	-3,4	-3,4	-4,5	-0,6	-5,8	-4,0	0,8	-0,5	-1,3	-0,1
SDs diff mot 16-12	-0,4	0,1	-0,6	-0,2	-0,1	-0,7	0,7	0,3	-0,2	0,2

a) Medelvärde av länens resultat där varje län bidrar lika mycket.

b) Resultat viktade med avseende på folkmängd. Inkluderar 77 elever utan känd regionstillhörighet.

Tabell 7. Substansanvändning enligt 7 indikatorer. Andelar (%) förutom årlig alkoholkonsumtion (liter). Årskurs 9. Länsgenomsnitt. 1978–80 till 2017–18. Index 78–80=100.

	Berusad före 14 års ålder		Intensiv- konsument		Årlig alkohol- konsumtion (liter 100%)		Rökare		Snusare		Använt narkotika någon gång		Sniffat/boffat någon gång		Medel- värde, Index
	Procent (%)	Index	Procent (%)	Index	Procent (%)	Index	Procent (%)	Index	Procent (%)	Index	Procent (%)	Index	Procent (%)	Index	
78–80	35	100	30	100	3,6	100	29	100	20	100	6	100	5	100	100
89–95	20	56	24	82	2,4	66	23	80	11	55	4	56	6	116	73
96–03	22	62	26	89	3,2	88	29	99	15	75	7	109	8	158	97
04–11	14	39	23	76	3,0	82	24	84	13	64	7	102	6	107	79
12–16	7	20	10	33	1,5	41	13	45	7	36	6	89	4	84	50
17–18	5	13	8	26	1,1	30	10	36	7	36	6	96	4	71	44

Tabell 8. Standardavvikelser per indikator. 1978–80 till 2017–18.

	Berused före 14 års ålder	Intensiv- konsu- ment	Årlig alko- holkon- sumtion (lit. 100%)	Rökare	Snusare	Använt narkotika någon gång	Sniffat/ boffat någon gång
78–80	4,3	2,8	0,4	3,4	2,7	2,3	1,2
89–95	3,3	4,2	0,4	2,8	2,2	1,3	1,8
96–03	3,7	4,4	0,7	2,9	2,5	1,9	1,4
04–11	1,6	3,8	0,4	2,0	2,3	1,4	0,9
12–16	1,3	2,0	0,2	1,9	2,1	1,5	1,2
17–18	0,8	1,2	0,2	2,4	2,2	1,6	1,2

Tabell 9. Variationskoefficienter per indikator. 1978–80 till 2017–18.

	Berused före 14 års ålder	Intensiv- konsu- ment	Årlig alko- holkon- sumtion (lit. 100%)	Rökare	Snusare	Använt narkotika någon gång	Sniffat/ boffat någon gång
78–80	12	9	12	12	14	37	22
89–95	17	17	18	12	20	35	30
96–03	17	17	22	10	17	28	16
04–11	12	17	15	8	19	21	16
12–16	18	20	14	14	29	25	26
17–18	18	16	20	23	32	26	32

C.A.N

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, är ett nationellt kompetenscentrum som arbetar för minskade skador av alkohol och andra droger i samhället. Det gör vi genom att följa konsumtions- och skadeutvecklingen och genom kunskapshöjande insatser. Våra återkommande nationella undersökningar är Skolelevers drogvanor och Monitormätningarna. Vi genomför även lokala och regionala undersökningar på uppdrag av kommuner och län. CAN är en ideell förening med medlemsorganisationer och med ombud i alla län. Läs mer om oss på www.can.se.